

LÄRARHANDLEDNING

ETT DOCKHEM

AV HENRIK IBSEN

DRAMATEN

HEJ LÄRARE!

Det här materialet är till dig som är lärare och som har en klass som ska se *Ett dockhem* på Dramaten. Här finns förslag på samtalsfrågor och övningar som kan användas för att reflektera kring föreställningens form och innehåll. Bläddra gärna igenom materialet och välj det du tycker känns relevant för din klass.

Vi jobbar ofta med genrep och referensklasser till våra produktioner, mejla elin.callmer@dramaten.se om du är intresserad av att veta mer.

Elin Callmer

Publikarbetare och dramapedagog

INNAN TEATERBESÖKET

Henrik Ibsens *Ett dockhem* hade urpremiär 1879. Den handlar om Nora som utåt sett lever ett lyckligt liv i ett välordnat äktenskap med bankmannen Torvald. Överenskommelsen de lever i visar sig dock vara byggd på lögn, väl inövade rollspel och en skrämmande brist på förtroende. Situationen blir ohållbar för Nora, som bestämmer sig för att bryta upp det liv hon själv har skapat och lämna sin man och sina barn. Ett slut som väckte stor uppståndelse på sin tid och gav upphov till både debatt, censur och svar från andra författare som August Strindberg och Alfheid Agrell.

Regissören Anna Pettersson ligger bakom en rad uppmärksammade och hyllade uppsättningar av Ibsens och Strindbergs klassiker, som i hennes händer återuppstår som högaktuella berättelser med kopplingar mellan de existentiella villkoren i dåtid och nutid. Nu tar hon sig an Ibsens *Ett dockhem* och skapar ett verk av musik, rörlig bild och text som fond till skådespelarnas gestaltning. En generös teaterfest på Stora scenen med tidsenliga kostymer, dans, musik och massor av skärmtid.

FÖRBEREDELSE

Eleverna måste inte förberedas på något speciellt sätt för att uppleva *Ett dockhem*, men det kan vara roligt att läsa utdrag ur originaltexten för att sedan kunna prata om vilka val och gestaltningar regissören gjort, hur hon går med och emot originalet.

Läsa: *Ett dockhem* kan lånas på biblioteket.

Lyssna: Sveriges radio Dramaklassiker har en inspelning av *Ett dockhem* från 1953:
<https://sverigesradio.se/avsnitt/ett-dockhem-av-henrik-ibsen>

EFTER TEATERBESÖKET

När det gäller att tolka teater finns det inte något rätt eller fel. Ni som sett föreställningen har säkert upplevt den på olika sätt. Vi vill uppmuntra till reflektion bortom huruvida föreställningen var "bra" eller "dålig". Vi hoppas att *Ett dockhem* ska väcka känslor och tankar som kan bidra till spännande samtal i klassrummet. Använd de frågor eller övningar som du tycker passar din klass.

MINNESRUNDA

Ett sätt att börja prata om föreställningen är att samla ihop upplevelserna genom en runda.

Samla klassen, gärna på stolar i en cirkel. Börja med att låta var och en fundera för sig själv kring vad hen minns starkast från föreställningen. Uppmuntra eleverna att vara tysta och kanske blunda medan de funderar.

Låt sedan var och en i tur och ordning säga något de minns från föreställningen, till exempel en karaktär, en replik eller något ur scenografin. Var och en säger bara en sak de minns. Uppmuntra gärna eleverna att säga olika saker för att få syn på hur många intryck och minnesbilder en föreställning kan ge.

FÖRESTÄLLNINGENS FORM

Det är många som jobbar med en föreställning men som inte själva står på scenen. Till exempel regissör, dramatiker, scenograf, ljusdesigner, kompositör, kostymör, rekvisitör, maskör och tekniker. Allt vi ser och hör på scenen är resultatet av medvetna val. De som arbetat fram föreställningen har velat skapa vissa stämningar, känslor och bilder.

Dela in eleverna i mindre grupper och låt dem prata utifrån följande frågor:

Scenografi, rekvisita och kostym

- Hur såg det ut på scenen när föreställningen startade?
- Hur förändrades scenbilden under föreställningens gång?
- Vilka olika "rum" skapades och hur skapades de?
- Hur användes till exempel de runda, flyttbara upphöjda scendelarna? Vad symboliserade de?
- Vilken rekvisita förekom på scen och hur användes den?
- Hur såg kostymen ut?
- Hur samspelade de olika elementen (scenografi, rekvisita, kostym)? Hur blev helhetsupplevelsen?
- Anna Pettersson arbetar med både dåtida och nutida inslag, Vilka exempel såg ni? Hur fungerade den kombinationen tycker ni?
- I vilken tid och värld utspelade sig berättelsen?

Ljus, ljud och video

- Hur användes ljus, videoprojektioner och andra effekter? Vilka stämningar skapades?
- Hur användes ljud och musik? Vilka stämningar skapades?
- Hur användes mobilkamerafilmandet? Vad tror ni regissören ville berätta med det?

Koreografi och rörelse

- Föreställningen hade inslag av dans. Till exempel en sekvens där flera av skådespelarna gestaltar hushållerskan och dansade med sopkvastar. Vad berättade den scenen? Vad bidrog rörelseinslagen med?
- Under föreställningen kom tekniker in på scenen och flyttade scenografi och rekvisita. Hur påverkade det upplevelsen? Varför har regissören valt att göra så?

KARAKTÄRERNA

Föreställningen kretsar kring Nora, Torvald och deras barn. I hushållet finns också en barnjungfru och en hushållerska. Andra karaktärer är doktor Rank, Krogstad och fru Linde.

Börja med att prata med klassen utifrån följande frågor:

- Finns det några tillsitsfulla och bra relationer mellan karaktärerna? Vilka isåfall?
- Fanns det någon huvudroll? Ur vems perspektiv fick vi ta del av berättelsen?
- Hade berättelsen berättats på ett annat sätt om vi fått ta del av den ur någon annans perspektiv?
- Fanns det någon karaktär ni kunde identifiera er med? Varför/varför inte?

Dela sedan in klassen i mindre grupper och låt de prata om karaktärerna. Påminn om att det inte finns något rätt eller fel svar, det är var och ens egen tolkning som är intressant. Samla sedan upp reflektionerna i helklass.

Nora, spelades av Manuela Gotskozik Bjelke

- Vem var Nora, hur skulle ni beskriva henne och hennes livssituation?
- Vad tror ni Nora längtade efter och vad var hon rädd för?
- Hur var hennes relation med Torvald?
- Hur var hennes relation med doktor Rank, fru Linde och Krogstad?
- Hur förändrades hon under berättelsens gång?
- Gjorde hon rätt som lånade pengar av Krogstad för att rädda Torvald?
- Varför lämnade hon Torvald och barnen i slutet? Gjorde hon rätt?

Torvald, spelades av Hannes Meidal, Per Svensson och Joel Valois.

- Vem var Torvald, hur skulle ni beskriva honom och hans livssituation?
- Varför spelades han av tre olika skådespelare? Vad tror ni regissören vill berätta med det?
- Vad tänkte ni när Torvald läste brevet? Hur trodde ni att han skulle reagera?
- Hur tror ni han reagerar när han förstår att Nora lämnat honom?

Fru Linde, spelades av Hulda Lind Jóhannsdóttir, Melinda Kinnaman och Anna Maria Käll.

- Vem var fru Linde, hur skulle ni beskriva henne och hennes livssituation?
- Varför spelades hon av tre olika skådespelare? Vad tror ni regissören vill berätta med det?
- Varför kunde hon slänga av sig korsetten medan Nora inte fick av sig sin? Vad berättade det?
- På vilka sätt var Nora och fru Linde lika och olika?
- Var hon en bra vän till Nora? Varför/varför inte?
- Vad hade hon haft för relation till Krogstad?
- Varför lät hon brevet skickas i väg så att Torvald fick det?

Krogstad, spelades av Pierre Wilkner.

- Vem var Krogstad, hur skulle ni beskriva honom och hans livssituation?
- Varför lånade han ut pengar till Nora?
- Visste han från början att Nora hade förfalskat sin pappas underskrift?
- Varför utpressade han Nora?
- Vad hade han haft för relation till fru Linde?

Doktor Rank, spelades av Marie Göranson.

- Hur skulle ni beskriva doktor Rank?
- Vad hade doktor Rank för relation till Nora och med Torvald?
- På vilket sätt var doktor Rank viktig för berättelsen?
- Vad kände doktor Rank för Nora?
- Vad tänker ni om att doktor Rank spelades av en kvinna, Marie Göranson?

Barnen

- Vad hade Nora för relation till sina barn?
- Vad hade Torvald för relation till sina barn?
- Vi fick aldrig se barnen på scenen, men däremot på skärmen. Vad tror ni regissören vill berätta med det?

Nora

Torvald

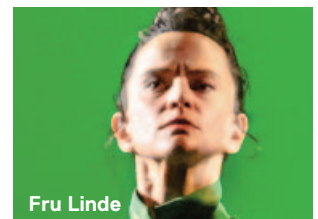
Torvald

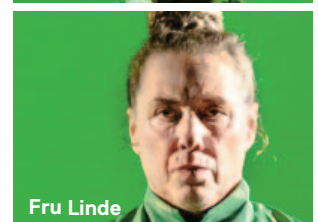
Torvald

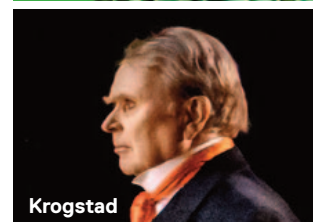
Fru Linde

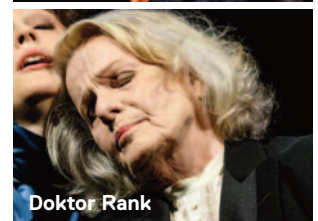
Fru Linde

Fru Linde

Krogstad

Doktor Rank

BÖRJAN OCH SLUTET

Prata med eleverna om hur föreställningen började och slutade.

- Öppningsscenen upprepade sig fler gånger, vad tänkte ni om det?
Vad tror ni regissören vill berätta med det? Var det ett effektivt grepp att göra så?
- Återkom upprepandet sen på något sätt under berättelsen?
- Vad fick vi reda på om relationen mellan Nora och Torvald i den första scenen?
Vad var det för dynamik mellan dem?
- Vad hände i sista scenen? Var det ett överraskande slut?
- Vad tror ni händer sen? Vart tar Nora vägen? Hur går det för henne?
Hur går det för Torvald?
- Hur tror ni grannar och vänner pratar om det som hänt? Hur skulle det kunna låta bland några som tar Noras parti och några som tar Torvalds?

VÄNDPUNKT

Prata om förloppet i Ett dockhem. Gör en tidslinje på tavlan tillsammans.

Fråga sedan:

- Finns det någon tydlig vändpunkt i berättelsen?

Utgå från de här tre raderna för att introducera vändpunkt på ett lätt sätt:

Först var det så här...

Men sen hände det här...

Och då blev det så här istället...

Fråga vilka vändpunkter eleverna tycker finns. Prata om Noras vändpunkt.

När bestämmer hon sig för att lämna Torvald?

NORAS DAGBOK

Låt eleverna föreställa sig att de är Nora. Nora som sitter uppe sent på natten efter maskeraden. Hon kan inte somna för hon våndas och velar kring sitt beslut att eventuellt lämna Torvald, sitt hem och sina barn. Hon tar fram sin dagbok och börjar skriva.

- Hur tror du hon resonerar?
- Hur ser hon tillbaka på det hon varit med om och som lett henne fram till den här situationen?
- Vad måste hon uppoffra för att stanna och vad måste hon uppoffra för att lämna sin familj?
- Vad skriver hon i sin dagbok?

Låt eleverna skriva dagbok. Ta hjälp av startraderna om det behövs:

Kära dagbok...
Jag undrar om...
Jag är rädd att...
Jag önskar att...
Kanske kan...

DÅ OCH NU

Låt eleverna prata utifrån frågorna:

- Varför tror ni pjäsen heter *Ett dockhem*?
- Vad kan "dockhemmet" vara en symbol för?
- *Ett dockhem* anses vara en klassiker, på vilket sätt är pjäsen aktuell för oss idag?

Prata om kontexten, dåtid och nutid. Låt eleverna undersöka:

- Vad innebar en skilsmässa på 1800talet? Kunde man som kvinna lämna sin man? Spelade det någon roll vilken bakgrund man hade eller klass man kom från?
- Hur är det idag? Vilka kan lämna sin partner och vilka kan det inte?
- Hur såg samhället på en kvinna som lämnade sin man då och hur ser samhället på en kvinna som lämnar sin man idag?

INTERVJU MED REGISSÖREN

Här finns en intervju med regissör Anna Pettersson att läsa och prata om med eleverna. Frågor finns längst ner.

Varför återvänder du till just Strindberg och Ibsen?

– För att de både är nära och avlägsna i tid och i tradition. Vi uppfattar innehållet i texterna som familjärt men inte självklart som realistiska beskrivningar av vår samtid vilket skapar utrymme för tolkningar. Eftersom jag alltid arbetar med olika meningsbärande komponenter för att kommunicera med publiken (som ibland har kallats för dekonstruktion) uppskattar jag när det finns förväntade klichéer som det går att vrida åt olika håll.

Det är ju något av en kliché att påstå att klassiker ständigt är aktuella.

Hur förhåller du dig till det?

– Det finns mycket tematik i de klassiska verken som är tidlösa, men det innebär ju inte att tolkningarna av klassiska texter per automatik är aktuella. Ofta uppfattas en uppsättning som relevant om publiken "förstår" vad tolkningen går ut på eller om det sammanfaller med något som vi tar del av i våra nyhetsflöden. Det är mycket intressant vad vi menar med att "förstå" i samband med att ta del av en föreställning. I Sverige har vi inte en tradition av att provocera eller utmana publiken, vi ser det som ett misslyckande om publiken reser sig och går eller om de har splittrade uppfattningar om en uppsättning.

Är det viktigt att spela just Strindberg och Ibsen på nya sätt?

– Om vi vill ha en utveckling är det nog det enda sättet.

Du lyfter gärna fram nya skådespelare, som Lina Leandersson i *Vildanden*, Electra Hallman i *Hedda Gabler* och nu Manuela Gotskozik Bjelke.

– Ja. Jag uppskattar både att arbeta med unga skådespelare som ännu inte har färgats så mycket av vår bransch och med äldre skådespelare som ibland har erfarenheter från ett helt arbetsliv och också är en länk till tidigare spelstils-traditioner.

Läser du recensioner?

– Jag läser recensioner när jag blir nyfiken på hur uppsättningar har uppfattats och mottagits av recensenterna och jag frågar ofta branschfolk och ibland även publik jag inte känner för att jag tycker att det är intressant att få reda på vad de har uppfattat och hur de har reagerat.

Hur vet du hur publiken reagerar under en lång spelperiod?

– Det vet jag inte. Om det är en intressant uppsättning reagerar de olika. Jag är mycket intresserad av på vilka sätt jag som regissör kan skapa meningsbärande skeenden genom dramaturgiska grepp. I mina arbeten har rum, ljus, ljud och text lika stor betydelse, och den största betydelsen har skådespelarnas kroppsliga gestaltning. Det skådespelaren kan gestalta med sin kropp och röst är unikt och kan ibland fånga ett dilemma eller skapa en djupare förståelse för saker vi inte kan sätta ord på.

Förslag på frågor

- Vilka tidlösa teman tycker ni finns i *Ett dockhem*?
- Hur tycker ni att Anna Pettersson provocerar och utmanar publiken?
- Vad tror ni var provocerande med pjäsen när den skrevs 1879?
- Anna Pettersson säger att rum, ljus, ljud och text har lika stor betydelse.
Hur upplevde ni de att de olika komponenterna i föreställningen fick ta plats?
- Vad tänker ni om skådespelarnas gestaltningar?
- Vad skulle ni vilja ställa för fråga till Anna Pettersson?

TIPS

Mer material, till exempel filmad intervju med Anna Pettersson finns på Dramatens hemsida. Länk här: <https://www.dramaten.se/repertoar/ett-dockhem>

Vill du fördjupa arbetet med att reflektera kring scenkonst?

Här finns tips på material:

- *Drama- och föreställningsanalys*, Rikard Loman, Studentlitteratur.
- *Att öppna nya världar*, Riksteatern. Finns att ladda ner som pdf.
- *Att prata scenkonst*, Anna Berg för Regionteater väst.

